

MODELMYND

– Tað snýr seg tó eisini um at brúka tað rætt. Alt kann misbrúkast, og soleiðis er sjálvandi eisini við tøkni, sigur Pætur M. Dahl, filosofur.

sosialum samfelagi, sum vit ikki eru búgvín til at nýta rætt.

– Vit duga ikki at sortera frá, hóast vit hava allar verðsins upplýsingar við okkara hond. Og hóast vit hava tað, so eru vit ikki meira vitandi í dag – vit eru kanska minni upplýst enn áður, tí ofta saknar man rammurnar fyri hvat er týðningarmikil vitan og ikki, vísur Pætur á.

Mugu læra at brúka vitanina

Tað er ein stórur munur millum vitan og vísdóm. Hevur tú allar verðsins vitan við tína hond er umráðandi, at tú dugir at brúka tína vitan. Pætur hevur roynt seg sum lærara, og hann heldur tann størsta uppgávan hjá vaksnum persónum í dag er, at læra børnini at gagnnýta ta upplýsing sum er.

– Fyri 20-30 árum síðani vóru tað kanska tvær ella tríggjar bókur um til dømis evropeiska søgu, og har stóð alt av týðningi í. Í dag eru óendaliga nógvar síður skrivaðar um sama evni, men tað merkir ikki, at næmingarnir vita meira um evropeiska søgu í dag, vísur Pætur á.

Gev fólkinum undirhald

Hóast Pætur heldur fyrimunirnir við nýggju tøkni vera størri enn vansomir, so er kortini ein vandi at hóma í hesum døgum. Áhugi fyri samfelagsligum og idealistiskum spurningum hava lyndi til at hvørva, tí undirhaldstílfari á teimum ymisku miðlunum eru so umfatandi, at fólkið lætt kann lata seg pasifisera.

Pætur Marjunarson Dahl

– Moralskir og politiskir spurningar og trupulleikar liða undir tøkni, tí tú sleppur undan at halda nakað við meiningsleysum undirhaldi. Tað er lættari at ganga uppi »X-factor« kappingina ella hava eina meining um, hvat er besta fót-bóltsliðið í Onglandi, enn at fyrihalda seg til veðurlagsbroytingarnar, flóttafólka-vøksturin ella religiøsa radikaliseri, vísur Pætur á.

Samstundis er gongdin tann, at undirhaldstílfarið kreivur styttri og styttri uppmerksemi frá brúkaranum. Til dømis er SnapChat ógvuliga væl-umtókt millum tey ungu, og har eru brotini bert upp til 10 sekund.

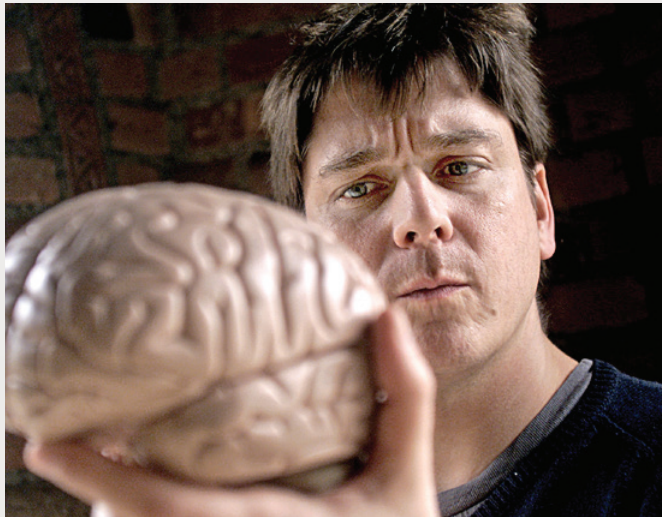
– Fólkið fordjúpar seg í stutt undirhald, og gloymir alt um sam-felagsligar og moralskar trupulleikar, vísur Pætur á.

Hinuvegin kunnu somu tøkniligu frambrot stimbra og endurorða grundleggjandi moralskar tvístøður. Kunningartøknin saman við sosialu miðlunum loyvir fleiri og fleiri røddum fram at kjakborðinum, so at fleiri meiningar verða hoyrðar og fleiri vinklar og moralsk virði koma uppi leikin. Samstundis leiður tøkni eisini fram til nýggja moralskar tvístøður, í og við at menniskja áhaldandi brýtur markið fyri síni egnu evnir og mát. Á henda hátt verður menniskja eisini áhaldandi konfronerað við fleiri og fleiri avgerðir, ið hon verður noydd at taka støðu til. Komandi »Fargen verkætlanin« í Føroyum er bert eitt av fleiri dømunum.

Men hóast tøkniligar avbjóðingar eru í dag, so er vandin ikki so stórur, sum summi vilja gera hann til, sambært Pætur. – Menniskja vil altíð søkja rammur, og eru ongar sam-felagsligar rammur rundan um okkum, so skulu vit nokk sjálvi finna tær neyðugu rammurnar aftur, vísur Pætur á.

Spurningurin er bert, hvussu tilvitað vit eru um hesa støðu, og hvørji moralsk og politisk virði eru uppá spæl.

Visti tú?
Heilin hevur tørv á at steðga á viðhvørt

Peter Lund Madsen, heilagranskari

Steðga á og ger einki

BARBARA HOLM

Vit kennast helst øll við kensluna, tá heilin tykist vera púra óstýriligur, og vit ikki megna at hugsavna okkum um at loysa teir trupulleikar, sum eru fyri framman. Heilin er strongdur, og tankarnir fara víða um. Einki produktivt kemur burtúr.

Tað eru helst nógvar orsøkir til, at vit enda í hesari støðu. Men eitt er givið – tøkni ger tað ikki betur ta lötuna.

Tá vit seta okkum niður og viðurkenna, at nú er heilin ikki serstakliga produktivur, so nú er best at steðga á eina löt, so eru tey helst mong við mær, sum leita sær iphonina fram, og fara at lesa Facebook, tíðindi ella teldupostar. Men er tað í veruleikanum avstressandi?

Nei, er svarið hjá danska heilagranskaranum, Peter Lund Madsen. Hann er púra sannfördur um, at heilin mest av øllum hevur tørv á, at als einki takast við inn ímillum.

– Eins og kroppurin hevur tørv á at steðga á eftir ein langan rennitúr, so hevur heilin eisini tørv á at steðga á viðhvørt. Og tað merkir, at als einki gera, sigur Peter Lund Madsen við fitliving.dk.

Eins og tað er umráðandi at vita, at kroppurin ikki kann venja hart hvønn dag, tí so fær hann ikki stundir at byggja upp aftur, eins umráðandi er tað at vita hetta um heilan.

Vit menniskju fáa eina ørgrynna av vitan. Vit vita til dømis alt tað, sum miðlarnir siga okkum, vit vita hvat okkara

hundraðtals vinir takast við um-vegis Facebook, og vit vita júst hvør vil hava fatur á okkum, tí vit eru til taks so ella so hvønn dag, allan dag.

Men er øll hendan vitanin í veruleikanum ikki bara spill av heilakapasiteti? Hevur okkara heili, sum er upphavið til okkara kreativu hugskot, okkara hugsanir og meiningar og í veruleikanum til alt, sum ger okkum menniskju, tørv á vita hvønn týðning Gerard hevur havt fyri Liverpool, ella hvussu nóg skrell er í Føroyum? Hevði tað ikki verið betri fyri heilan, um hann ikki skuldi órógvast við týdningsleysum informatiónum, men heldur slapp at fokusera á tað, sum vit vilja við okkara lívið?

Ístaðin fyri at lova okkum sjálvum, at í 2015 skulu vit gerast klænri, leggja av at roykja ella venja meira, so kanska vit heldur skulu seta eina yvirskrift sum eitur: Í 2015 fari eg at hugsa um heilsuna hjá mínum heila.

Peter Lund Madsen sigur víðari við fitliving.dk – Okkara hugskot koma frá undirbevístheitini. Tá vit ikki hugsa um eitt einstakt ting, men sita og stara út ígjøgnum vindeygad, so eru tað altíð tveir, triggir tankastreymar sum koyra. Og onkuntíð kemur ein tanki framvið sum fær teg av hugsa »Hov, hatta má eg hugsa meira um«.

Lat okkum byrja 2015 við einari tilvitan um, at heilin er okkara motorur. Hann kann ikki koyra 100 km/t allan dagin. Og hann leggur einki í øll tey tíðindi sum eru í miðlunum ella á Facebook. Vit skulu ansa betri eftir heilanum enn nøkrum øðrum kropsluti. Tí ein sunnur heili gevur okkum hugskot, meiningar og orku til at halda fram. Gott 2015!